

GABRIEL JACKSON, HISTORIADOR

Text: SALVADOR GIMÉNEZ / Fotos: RAFA GIL

"Occident ha perdut la fe en el futur"

L'historiador nord-americà Gabriel Jackson s'ha destacat pels seus estudis d'història contemporània. Preocupat per la qüestió europea es mostra crític amb el paper dels nacionalismes al vell continent. Amb tot, valora la política de construcció nacional feta a Catalunya.

Nascut a la populosa ciutat de Nova York, el 1921, Gabriel Jackson és historiador, escriptor i columnista. Autor de diversos assaigs sobre la guerra civil, sobre la curta experiència republicana, és un amant confès de la música, de la flauta, més concretament. Instal·lat a Barcelona des de fa uns anys, Jackson s'ha dedicat darrerament a l'anàlisi de la consciència europea, de la història del vell continent, Europa, amb qui manté una relació de lligams familiars. El seu besavi, fabricant de violins, era natural de Königsberg, des d'on va emigrar a Nova York, megalòpolis que va veure créixer el petit Gabriel Jackson, abans que s'interessara per Manuel Azana, pels dirigents republicans i militars franquistes i per la crisi espiritual que sofreix ara com ara Europa.

—*Vostè ha apuntat que el capitalisme ha estat el sistema productiu més eficaç de la història de la humanitat. Significa que vivim a hores d'ara en la millor de les èpoques viscudes?*

—No, en cap dels casos. Per adonar-se'n, només cal fullejar Marx, que ja a el *Manifest comunista* ho va constatar: el capitalisme —deia Marx— ha donat solució a la crisi de producció, però ha oblidat resoldre el problema de la distribució, que és ara com ara l'entrebanc més important que arrossega. Tot i les dificultats, ens mantenim a l'espera que això es pugui resoldre. Des de la caiguda del socialisme real, des de la desaparició de l'URSS, el triomfalisme del capitalisme conservador ens ha situat enmig del segle XIX, just abans de l'existència de cap legislació laboral, de

qualsevol senyal de justícia social, fet que no beneficia la resolució del problema de distribució...

—*Convindrà, tanmateix, que no hem retrocedit a l'època en què Marx va escriure el Manifest comunista?*

—No he afirmat mai que hajam retrocedit al segle passat. Ara bé, la ideologia del capitalisme triomfalista

d'ara s'hi assembla bastant... És en aquest ambient que l'actual estat del benestar existeix i resisteix. I és més, crec que perdurarà, amb les revisions que li pertoque.

—*L'estat del benestar europeu haurà de suportar, en breu espai de temps, les creixents i imparables diferències entre el nord i el sud.*

—Hi ha definit un límit sobre allò que una societat global pot fer per un altra. En aquest sentit, una societat pot oferir ajuts en formació professional, en educació... Tanmateix, Europa no pot crear prosperitat a Àfrica i altres zones deprimides. Què pot fer Europa, per posar un exemple, amb afers com els que han succeït darrerament a Rwanda? Sincerament, aposte perquè es resolguen els problemes regionalment. En el moment que aconseguirem el més mínim èxit a casa nostra, podrem ajudar els altres. Això sí, sense intervenir directament en

el afers de les altres societats ni en el seu desenvolupament. Crec que aquesta és una de les lliçons desafortunades, i apreses, d'aquest darrer mig segle.

—*Es necessari, doncs, evitar d'actuar-hi directament?*

—El desenvolupament descontrolat no ha funcionat, ni del costat soviètic ni del costat occidental.

"El capitalisme no s'encarrega mai de vetllar pels drets humans. Més aviat fa cas dels mercats. Hem de fer que la productivitat i la prosperitat capitalista respecten els drets humans, tracten millor l'ésser humà."

—Una lliçó que la humanitat, mig segle enrere, va donar a la història fou la redacció dels drets humans. El capitalisme triomfalista posa en perill el respecte als drets humans?

—El capitalisme no s'encarrega mai de vetllar pels drets humans. Ni se'n preocupa. Més aviat fa cas dels mercats. Hem de fer, en aquest sentit, que la productivitat i la prosperitat capitalista tendesquen a respectar els drets humans, a tractar millor l'èsser humà.

—I qui explica això als capitalistes?

—D'açò, se n'encarrega la democràcia. La llibertat d'expressió serveix per convèncer...

—Sí, però, els mitjans de comunicació, i cada vegada més, estan controlats per menys mans.

—Hem de resistir! (Riu).

—Vostè ha vaticinat una crisi, més aviat espiritual, de la civilització occidental o, si més no, de l'europea.

—Hi ha hagut una disminució de creences, d'idea-

lismes de tota mena al llarg d'aquest segle: pèrdua de fe religiosa, pèrdua de fe en el socialisme, en l'anarquisme. O bé, han estat creences que han fallat per algun costat, o bé la gent se n'ha desencantat senzillament. Al mateix temps, també hi veig que mentre que el nivell de vida ha pujat molt, la gent occidental ha perdut la fe en el futur, l'esperit de solidaritat, de sacrifici.

—El procés d'integració europea no resol, en certa manera, aquest desencís espiritual d'Europa?

—El procés d'integració europea és espiritual en la mesura que apuja el nivell de vida dels conciutadans europeus, en general, i permet a qualsevol persona tenir més llibertat d'oportunitats. Aquest fet és, en si mateix, espiritual. Però, si ens atenem a la solidaritat, en el sentit de sacrifici, en el sentit que hom no viu sol, que hi ha altres congèneres, si ens atenem a aquests valors... trobe que no és espiritual.

—Quan situaria la data d'inici d'aquesta crisi europea? Potser, després de la II Guerra Mundial?

—Més prompte. Potser, la pèrdua de fe religiosa al llarg del segle XIX marca un possible inici. Ara bé, la Gran Guerra provoca una desil·lusió de magnituds considerables.

—Pense ara en la segona república espanyola. Mentre Europa entrava de ple en aquesta decadència espiritual que vostè s'ha afanyat a destacar, a l'estat espanyol, a Catalunya, al País Valencià, es vivia una explosió d'idees, de llibertat, de solidaritat. No li sembla curiós?

—Sí, sí... solament va durar cinc anys. Ha estat un infortuni que la República arribara a l'estat espanyol en un moment en què, d'una banda, la depressió mundial va limitar, i de quina manera, les possibilitats econòmiques i, d'altra, Europa va patir el naixement

i consolidació dels feixismes, del comunisme i dels seus plans quinquennals. Dues formes contrastades d'esperança autoritària i militarista que envaïren Europa. Tot açò va coincidir amb la pobra i petita experiència republicana.

—Un aprenent d'historiador em va comentar que els grans imperis de l'edat moderna no tenien cap problema per evangelitzar, per conquerir, per imposar els seus costums i lleis. I que ara com ara, les grans potències, sense actuar-hi, ja mostraven mala consciència. No sé si a vostè el convenç aquesta opinió. Li ho comente pels nombrosos dubtes que la comunitat internacional mostra a l'hora d'actuar en flagrants casos de neteja ètnica i genocidi, com ara la darrera guerra dels Balcans.

—Hi ha en tota aquesta argumentació una errada d'apreciació o, si vostè vol, una il·lusió històrica. Els soldats de Felip II, una gran majoria, eren forçats a

ser-ho. Eren els governants qui no tenien cap mal de consciència quan evangelitzaven. Si els soldats hagueren tingut llibertat d'expressió, s'haguera vist una altra història... I no es pense que els monarques europeus no patiren per resoldre veritables conflictes. Felip II i els seus validos, Elisabet a Anglaterra, els reis a França, tots han tingut problemes per veure si pagava la pena actuar en certes guerres, en certs conflictes territorials... Tot plegat, tenim més informació sobre el segle XX que d'altres segles. El nostre coneixement de la història moderna és anecdòtic.

—Com he apuntat, aquesta observació li la comentava perquè poc temps enrere vam presenciar impertorbablement una guerra, la dels Balcans, i ara pot succeir si fa no fa el mateix a Kosovo. En els dos casos podem veure que Europa i, per extensió, la comunitat inter-

nacional, no ha actuat fermament per tallar el conflicte de soca-rel.

—Felip II o Suleiman havien de comptar els seus soldats per planificar si tenien prou per llançar-se a una contesa bèl·lica. Els estadistes d'avui dia han de pensar en si l'opinió pública els toleraria cap intervenció que provocara morts. L'opinió pública no era un problema per a Felip II.

—La consciència, l'ànima d'Europa és l'estat del benestar?

—Sí, sí. Crec que sobreviurà aquesta consciència, aquesta ànima. Els governs capitalistes ja s'adonaran que és necessari, que els costos socials els hauran de sufragar.

—Aquell que defensa l'estat del benestar és progressista o més aviat conservador en tant que manté una situació vigent i establerta, l'estatus quo actual?

—Diria que és progressista. L'estat del benestar dó-

"A diferència dels EUA, veig la supervivència de tòpics que no són seriosos. Si els catalans són 'pesseteros'... Aquests estereotips no aporten res. Els nord-americans no pateixen d'aquesta problema."

na a la majoria de la població oportunitats de formació, de vacances d'estiu, cures mèdiques, que mai abans havien existit... Açò, personalment, crec que es coneix com progressisme.

—*Al llarg del darrer segle, Europa ha estat, i encara ara, nacionalista. Comparteix aquesta apreciació?*

—No crec que ho siga tant com mig segle enre. El que sí que veig, a diferència d'Estats Units, és la supervivència de tòpics que, en veritat, no són seriosos. Si els catalans són *pesseteros*, si els aragonesos són *tossuts*... Aquests estereotips no aporten res, no em diuen res de res. Els nord-americans no pateixen, ni mai han patit, d'aquest problema.

—*En certa mesura, els nacionalismes han construït, d'una banda, i destruït, d'altra, Europa. Creu que els nacionalismes han estat elements de progrés o de reacció?*

—Com vostè deu entendre, si no m'adjectiva el terme nacionalisme no puc respondre-li. Culturalment, poden acceptar-se. Políticament, els resultats gairebé són reaccionaris.

—*Ho diu pels Estats Units?*

—Els Estats Units no tenen necessitat de fer cap afirmació nacionalista. El problema és diferent. Tenen un sentit de superioritat quasi inconscient... No és, però, nacionalisme.

—*Vostè viu a la capital de Catalunya, on governa un partit que es considera nacionalista. Quina consideració li mereix la tasca dels nacionalistes?*

—Bé... (*s'atura i pensa*) hi ha detalls, que al meu parer, són positius. Els nacionalistes bascos i catalans tenen una cultura més avançada que la tradició centralista. Tanmateix, m'esperava, sincerament, més dels nacionalistes, que hagueren fet una contribució a l'Espanya total. En comptes d'això, ens hem trobat amb un *regateig* constant des de les files nacionalistes de Catalunya i del País Basc.

—*Així, creu que el paper dels nacionalismes perifèrics és ara com ara conjuntural?*

—**És bo o dolent que els governants del PP no siguin hereus de cap polític democràtic?**

—**Més importants són les línies polítiques actuals, que tracten d'establir governs parlamentaris, que voler esbrinar de qui són hereus. És un esforç sincer, el que fa el PP. Done crèdit al govern del partit d'Aznar i del ministre de propaganda franquista Fraga Iribarne, que després de la mort de Franco pretenia imitar Anglaterra i el partit conservador anglès. Representa tot un progrés en comparació amb la dreta de la República.**

que funcione, el nou acord signat a Irlanda del Nord, el famós acord de Stormont, donaria eventualment allò que els bascos posseeixen des de fa vint anys.

—*No creu vostè que el tancament existent entre els dos bàndols del conflicte basc, és a dir, el bàndol abertzale i lligat a ETA i el bàndol espanyol, impedeix aconseguir una sortida pacífica?*

—Sí. Espere que en les properes eleccions generals, que se celebraran d'aquí dos anys, baixen els vots dels nacionalistes.

—*Quin benefici extrauríem de tot plegat?*

—Que els nacionalistes catalans i bascos moderaren les seues demandes.

—*Però, i la contribució que fan a la governabilitat de l'estat espanyol?*

—... (Silenci, s'ho repensa. Es troba indisposat i prefeix no respondre).

—Sí, sí... Depèn també dels votants. Espere que en les properes eleccions, els votants elegequen amb consciència governs menys marcadament nacionalistes.

—*Sembla que no li agraden els pactes entre les dretes perifèriques i el PP?*

—Bé, el govern d'Aznar depèn d'aquestes dretes perifèriques. Es precisa que aquestes, en comptes de contribuir solidàriament amb l'aportació dels avantatges de la cultura catalana i basca, solament juguen al *regateig*.

—*De nacionalismes, Europa en coneix, en gaudeix i en pateix uns quants. Un cas actual és l'acord de pau signat recentment a Irlanda del Nord entre catòlics i protestants. L'acord de Stormont ha estat esmentat per totes les formacions polítiques basques i espanyoles bé per reclamar una negociació amb ETA bé per demostrar que no hi ha condicions que permeten el diàleg amb l'organització terrorista.*

—Aquesta propaganda dels bascos sobre el mètode irlandès és una hipocresia total. En cas

